

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องสถานภาพการทำงานของบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ปีการศึกษา 2535-2539 มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. สํารวจสถานภาพการทำงานของบัณฑิตและมหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2535-2539 ในด้านตำแหน่งงาน หน่วยงานที่สังกัด เงินเดือน และลักษณะงานที่รับผิดชอบ

2. ศึกษาการนำความรู้ไปใช้ในการทำงาน และปัญหาที่บัณฑิตและมหาบัณฑิตประสบ

โดยมีสมมติฐานการวิจัยดังนี้

1. บัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ประกอบอาชีพบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

2. บัณฑิตส่วนใหญ่นำความรู้ด้านบริการสารนิเทศมาใช้ในการทำงาน และประสบปัญหาในด้านการขาดทักษะในการสืบค้นข้อมูล ส่วนมหาบัณฑิตส่วนใหญ่นำความรู้ด้านเทคโนโลยีสารนิเทศมาใช้ในการทำงาน และประสบปัญหาด้านการขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการระบบ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถาม ประชากรที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ บัณฑิตและมหาบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2535-2539 จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนทั้งระดับปริญญาตรีและปริญญาโท จำนวน 6 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมหาวิทยาลัยรามคำแหง

สรุปและอภิปรายผล

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบัณฑิตและมหาบัณฑิต

1.1 สถานภาพของบัณฑิตและมหาบัณฑิต

1. ในด้านสถานภาพการมีงานทำของบัณฑิตและมหาบัณฑิตพบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่มีงานทำ จำนวน 217 คน (81.27%) ในขณะที่มหาบัณฑิตมีงานทำทุกคน (100.00%) สำหรับบัณฑิตที่ไม่ทำงาน เนื่องมาจากการศึกษาต่อมากที่สุด จำนวน 38 คน (76.00%) โดยส่วนใหญ่จำนวน 29 คน(76.31%)ศึกษาต่อสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ (ตารางที่ 17) ด้านการเปลี่ยนงานของมหาบัณฑิตหลังจากสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทพบว่า มหาบัณฑิตจำนวนมากที่สุด คือ 60 คน (47.61%) ได้ทำงานในหน่วยงานเดิม ตำแหน่งเดิม (ตารางที่ 18) สำหรับหน่วยงานที่สังกัดพบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่คือ 114 คน (52.53%) ทำงานสังกัดหน่วยงานเอกชน แต่มหาบัณฑิตส่วนใหญ่จำนวน 93 คน (73.81%) สังกัดหน่วยงานราชการ มหาบัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ประกอบอาชีพบรรณารักษ์ (63.85%) ซึ่งเป็นมหาบัณฑิตที่ประกอบอาชีพบรรณารักษ์ จำนวน 100 คน (79.37%) เป็นบัณฑิตจำนวน 119 คน (54.84%) ยกเว้นบัณฑิตส่วนใหญ่จากจุฬาลงกรณ์ จำนวน 7 คน (77.78%) ที่ไม่ประกอบอาชีพบรรณารักษ์ นอกจากนี้บัณฑิตและมหาบัณฑิตยังทำงานใน ห้องสมุดวิทยาลัยหรือห้องสมุดมหาวิทยาลัยมากที่สุดด้วย (56.16%) (ตารางที่ 15.21)

ดังนั้น จากสมมติฐานข้อ 1 ที่ตั้งว่า บัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ประกอบอาชีพบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นห้องสมุดขนาดใหญ่ มีความต้องการบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไปเพื่อทำงานในแผนกต่าง ๆ จำนวนมาก อีกทั้งห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมีจำนวนมากทั้งห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเอกชน ห้องสมุดสถาบันต่าง ๆ เช่น สถาบันราชภัฏ เป็นต้น ดังนั้นห้องสมุดมหาวิทยาลัยจึงเป็นตลาดงานของวิชาชีพบรรณารักษ์ที่สำคัญ อีกทั้งความก้าวหน้าทางวิชาการทางบรรณารักษศาสตร์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยและ อุปกรณ์เครื่องมือ หรือเทคโนโลยีสารสนเทศก็มีความพร้อมในการทำงานค่อนข้างมากกว่า เหตุผลอีกประการหนึ่งคือ เนื่องจากบรรณารักษ์ที่เป็นข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย ซึ่งก.ม.กำหนดเป็นตำแหน่งในข้าราชการสาย ข สามารถขอตำแหน่งทางวิชาการที่เรียกว่า ตำแหน่งระดับชำนาญการเชี่ยวชาญ และเชี่ยวชาญพิเศษ โดยสามารถขอตำแหน่งได้ถึงระดับชำนาญการพิเศษ ระดับ 10 ทำให้บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีความก้าวหน้าในการทำงานมากกว่าบรรณารักษ์ ห้องสมุดประเภทอื่น (ยุพิน เตชะมณี, 2533 : 98) จึงปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บัณฑิตและมหาบัณฑิตเลือกที่จะทำงานในห้องสมุดมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ ข้อจำกัดในการบรรจุเป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนในสังกัดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา

แห่งชาติ กรมสามัญศึกษา และโรงเรียนกีฬาในสังกัดกรมพลศึกษานั้น ที่กำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครจะต้องได้รับการศึกษาหรือฝึกอบรบวิชาชีพครูไม่น้อยกว่า 18 หน่วยกิต (สำนักงานก.ค. กองวิชาการบริหารงานบุคคล, 2536 : 1-9) ในขณะที่สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสังกัดคณะอักษรศาสตร์หรือคณะมนุษยศาสตร์ มีเพียงไม่กี่สถาบันเท่านั้นที่ได้ศึกษาวิชาชีพครูตามที่กำหนด เช่น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นต้น ซึ่งบัณฑิตบางท่านอาจไม่ได้รับการศึกษาวิชาชีพครูตามกำหนด จึงอาจไม่สามารถเข้าไปปฏิบัติงานในห้องสมุดโรงเรียนได้ นอกจากนี้ มหาบัณฑิตที่ศึกษาต่อปริญญาโทส่วนใหญ่คือผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดมหาวิทยาลัย และลาศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ดังนั้น เมื่อสำเร็จการศึกษา มหาบัณฑิตจึงต้องกลับไปทำงานในหน่วยงานเดิม ซึ่งอาจมีการปรับเปลี่ยนหน้าที่ความรับผิดชอบ หรือได้รับมอบหมายงานในหน้าที่เดิมก็เป็นได้

2. ในด้านหน่วยงานที่สังกัดของบัณฑิตและมหาบัณฑิตพบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่จำนวน 114 คน (52.53%) ทำงานสังกัดหน่วยงานเอกชน ในขณะที่มหาบัณฑิตส่วนใหญ่จำนวน 93 คน สังกัดหน่วยงานราชการ (73.81%) จะเห็นได้ว่าตลาดงานของบัณฑิตได้ขยายวงกว้างไปสู่หน่วยงานเอกชนมากขึ้นจากในอดีต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการปรับปรุงหลักสูตรทำให้มีการเพิ่มรายวิชาใหม่ ๆ ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้บัณฑิตและมหาบัณฑิตมีความรู้ ความสามารถเพิ่มขึ้น ทำให้บัณฑิตและมหาบัณฑิตมีทางเลือกในการเลือกปฏิบัติงานตามความถนัดและความสนใจของตนเองมากขึ้น สำหรับมหาบัณฑิตส่วนใหญ่สังกัดหน่วยงานราชการนั้น มิได้หมายความว่าตลาดงานของภาคเอกชนไม่ได้ต้องการบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิในระดับปริญญาโท แต่เป็นเพราะมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในสังกัดหน่วยงานราชการก่อนที่จะเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโท เมื่อสำเร็จการศึกษาจึงต้องกลับไปรับราชการในหน่วยงานเดิม (ตารางที่ 19)

3. ในด้านเหตุผลในการประกอบอาชีพบรรณารักษ์ พบว่า บัณฑิตและมหาบัณฑิตจำนวนสูงสุด คือ 128 คน (58.45%) ประกอบอาชีพบรรณารักษ์เพราะมีความสามารถและความถนัดในอาชีพนี้ และพอใจในอาชีพนี้ จำนวน 98 คน (44.75%) ตามลำดับ สำหรับผู้ที่ไม่ประกอบอาชีพบรรณารักษ์นั้นพบว่า บัณฑิตและมหาบัณฑิตจำนวนสูงสุดจำนวน 38 คน (30.89%) ไม่ประกอบอาชีพบรรณารักษ์เพราะไม่มีตำแหน่งงานทางด้านบรรณารักษ์ และอาชีพอื่นรายได้ดีกว่า จำนวน 34 คน (27.42%) ตามลำดับ (ตารางที่ 22-23)

4. ในด้านตำแหน่งงานและหน้าที่ความรับผิดชอบของบัณฑิตและมหาบัณฑิต พบว่า บัณฑิตจำนวนสูงสุดคือ 93 คน (42.86%) ทำงานในตำแหน่งบรรณารักษ์ และรับผิดชอบงานด้านการวิเคราะห์เลขหมู่และทำรายการมากที่สุดจำนวน 40 คน (18.43%) ในขณะที่มหาบัณฑิตจำนวนสูงสุด คือ 47 คน (37.30%) ทำงานในตำแหน่งบรรณารักษ์ และรับผิดชอบงานด้านวิเคราะห์เลขหมู่และทำรายการสูงสุด จำนวน 29 คน (23.01%) เช่นกัน สำหรับบัณฑิตหรือมหาบัณฑิตจำนวนมากที่สุดที่ประกอบอาชีพอื่นที่มีใช่บรรณารักษ์นั้น พบว่า บัณฑิตจำนวนสูงสุดคือ 12 คน (5.53%) ทำงานในตำแหน่งเลขานุการ ในขณะที่มหาบัณฑิตจำนวนสูงสุด คือ 30 คน (23.81%) ทำงานในตำแหน่งอาจารย์ (ทั่วไป) นอกจากนี้ พบว่าถ้าเป็นอาจารย์ที่สอนวิชาอื่น ๆ มักจะได้รับมอบหมายให้ดูแลรับผิดชอบงานของห้องสมุดด้วย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นห้องสมุดโรงเรียน และมีส่วนน้อยที่เป็นตำแหน่งครูที่รับผิดชอบงานห้องสมุดประชาชน (ตารางที่ 24-27)

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชูติมา สัจจามันท์ (2518), ลลิตา กิติประสาร (2518), เบญจรัตน์ พุกเจริญ (2530), ลำปาง แม่นมาตย์, มาลี กาบมาลา และ สุนัดรีน หวังสุนทรชัย (2542) ที่พบว่าบัณฑิตหรือมหาบัณฑิต ส่วนใหญ่ทำงานในตำแหน่งบรรณารักษ์ และรับผิดชอบงานวิเคราะห์เลขหมู่และทำรายการมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากงานวิเคราะห์เลขหมู่และทำรายการเป็นงานทางเทคนิคพิเศษที่ต้องใช้ทักษะในการทำงานกับทรัพยากรสารนิเทศค่อนข้างมากกว่างานประเภทอื่น ทำให้หน่วยงานต้องการบรรณารักษ์ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะวิชาชีพค่อนข้างมากกว่างานในลักษณะอื่น นอกจากนี้ พบว่า บัณฑิตหรือมหาบัณฑิตที่ทำงานในห้องสมุดมหาวิทยาลัย หรือหอสมุดแห่งชาติ มักได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น ในขณะที่บัณฑิตหรือมหาบัณฑิตที่ทำงานในห้องสมุดประเภทอื่น เช่น ห้องสมุดเฉพาะ ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดประชาชน เป็นต้น ได้รับมอบหมายให้ทำงานในหลากหลายหน้าที่ โดยทำงานบรรณารักษ์ในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน หรือบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน นอกจากจะได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานห้องสมุดแล้ว ยังได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานสอนด้วย ทั้งงานสอนวิชาการให้ห้องสมุด หรือวิชาอื่น ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังพบว่ามีบัณฑิตที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ใช่อาชีพที่เกี่ยวข้องกับบรรณารักษ์เลย เช่น เลขานุการ (5.53%) พนักงานส่งเสริมการขาย (5.07%) พนักงานธนาคาร (0.92%) หรือ Creative (0.46%) เป็นต้น ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นว่า ตลาดงานของบัณฑิต

และมหาบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์ ได้ขยายตัวกว้างขึ้น มิได้จำกัดวงแคบอยู่แต่ภายในอาชีพบรรณารักษ์เท่านั้น แต่มีตำแหน่งงานหลากหลายตำแหน่งงานที่เปิดโอกาสให้บัณฑิตและมหาบัณฑิตได้นำความรู้ทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ไปประยุกต์ใช้กับการทำงานได้ เช่น เลขานุการ สามารถนำความรู้ทางด้านการจัดเก็บเอกสารไปใช้ในการจัดเก็บเอกสารข้อมูล หรือรายงานการประชุมของบริษัทได้อย่างเป็นระบบ เป็นต้น ขึ้นอยู่กับบัณฑิตและมหาบัณฑิตสามารถนำความรู้ทางด้านบรรณารักษศาสตร์ที่มีอยู่ไปแสดงให้เห็น ผู้บังคับบัญชาหรือเพื่อนร่วมงานได้ประจักษ์อย่างน้อยเพียงใด

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าบัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ทำงานในตำแหน่งบรรณารักษ์หรืออาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับอาชีพบรรณารักษ์ก็ได้ แต่ลักษณะงานที่บัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่รับผิดชอบมักเป็นลักษณะของงานในห้องสมุด เช่น มีลักษณะงานเกี่ยวข้องกับงานวิเคราะห์และทำรายการสารนิเทศ งานสืบค้นฐานข้อมูลต่าง ๆ เป็นต้น หรืองานในลักษณะของการติดต่อสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ การจัดเก็บและค้นคืนเอกสาร หรือสารนิเทศในสำนักงาน งานแปลเอกสาร เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าลักษณะงานด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ส่วนใหญ่จึงมักเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับสารนิเทศ ตั้งแต่ขั้นตอนการสร้าง การรวบรวม การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการปรุงแต่งสารนิเทศให้เหมาะสมกับผู้ใช้แต่ละคนด้วย

5. ในด้านการนำเทคโนโลยีสารนิเทศมาใช้ในการทำงานของบัณฑิตและมหาบัณฑิต พบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่ จำนวน 158 คน (86.34%) ได้นำเทคโนโลยีสารนิเทศมาใช้ในการจัดเก็บข้อมูล ในขณะที่มหาบัณฑิตส่วนใหญ่ จำนวน 107 คน (88.43%) นำเทคโนโลยีสารนิเทศมาใช้ในการสืบค้นข้อมูล ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าวิชาชีพบรรณารักษ์เป็นวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บเอกสารได้อย่างเป็นระบบและสามารถ ค้นคืนเอกสารได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งห้องสมุดสมัยใหม่ มักมีการนำเทคโนโลยีสารนิเทศเข้ามาใช้ในการดำเนินงาน ซึ่งส่วนใหญ่จะนำมาใช้ในการจัดเก็บสารนิเทศและค้นคืนสารนิเทศมากกว่างานในลักษณะอื่น ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ในการค้นคืนสารนิเทศที่ต้องการได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ดังนั้น บัณฑิตหรือมหาบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจึงมีความรู้ ความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีสารนิเทศเพื่อการจัดเก็บและค้นคืนสารนิเทศมากกว่าการใช้เทคโนโลยีสารนิเทศในลักษณะอื่น ๆ (ตารางที่ 28-29)

6. ด้านรายได้ของบัณฑิตและมหาบัณฑิต พบว่า บัณฑิตจำนวนสูงสุดจำนวน 87 คน (40.09%) ได้เงินเดือนในช่วง 8,001-12,000 บาท บัณฑิตจำนวนรองลงมา จำนวน

75 คน (34.56%) ได้รับเงินเดือนน้อยกว่า (หรือเท่ากับ) 8,000 บาท ในขณะที่มหาดบัณฑิตจำนวนสูงสุด คือ 46 คน (36.51%) ได้เงินเดือนในช่วง 8,001-12,000 บาท มหาดบัณฑิตจำนวนรองลงมา คือ 44 คน (39.92%) ได้รับเงินเดือน 12,001-16,000 บาทจะเห็นได้ว่าอัตราเงินเดือนที่บัณฑิตและมหาดบัณฑิตได้รับเป็นอัตราเงินเดือนที่สูงกว่าอัตราเงินเดือนเริ่มต้นที่ทางราชการได้กำหนดไว้จำนวนไม่มากนัก โดยทางราชการได้กำหนดอัตราเงินเดือนเริ่มต้นตามคุณวุฒิที่ได้รับ คือ ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ได้รับอัตราเงินเดือนเริ่มต้นที่ 6,360 บาท และผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท จะได้รับอัตราเงินเดือนเริ่มต้นที่ 7,780 บาท สำหรับสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาเป็นบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในระยะเวลาหนึ่ง และทำงานทั้งในหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชน สำหรับบัณฑิตที่รับราชการนั้น เมื่อรับราชการครบ 2 ปีจะสามารถขอปรับระดับขั้นเงินเดือนจากข้าราชการระดับ 3 เป็นข้าราชการระดับ 4 ซึ่งจะได้รับเงินเดือนเช่นเดียวกับผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ดังนั้น บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาเป็นระยะเวลา 3-4 ปี จะได้รับเงินเดือนตั้งแต่ 7,780 บาท ขึ้นไป นอกจากนี้ ผลการวิจัย พบว่า มีบัณฑิตที่ทำงานในสังกัดหน่วยงานเอกชน ซึ่งอัตราเงินเดือนของหน่วยงานเอกชนมักจะสูงกว่าอัตราเงินเดือนของราชการ ดังนั้น บัณฑิตจำนวนมากที่สุดจึงได้รับเงินเดือนในช่วง 8,001 -12,000 บาท สำหรับมหาดบัณฑิตที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สังกัดหน่วยงานราชการ ดังนั้นอัตราเงินเดือนที่ได้รับจึงเป็นไปตามคุณวุฒิการศึกษาที่ได้รับ (ตารางที่ 32)

2. การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการทำงาน

เมื่อจำแนกการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการทำงานจำแนกตามกลุ่มวิชา พบว่า

2.1 กลุ่มวิชาบังคับพื้นฐานมนุษยศาสตร์

บัณฑิตส่วนใหญ่นำความรู้ที่ได้รับจากกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ไปใช้ในการทำงาน รายวิชาที่บัณฑิตทุกคน (100.00%) นำไปใช้ในการทำงาน คือ รายวิชาการใช้ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และรายวิชาปรัชญาพื้นฐาน เมื่อพิจารณาระดับการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานพบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่นำความรู้จากกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ไปใช้ในการทำงานในระดับน้อย รายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานสูงสุดคือรายวิชาการใช้ภาษาไทย ($\bar{X}=4.00$) เมื่อพิจารณาการนำความรู้พื้นฐานทางด้านมนุษยศาสตร์ไปใช้ในการทำงานของบัณฑิตจำแนกตามสถาบันพบว่า รายวิชาที่บัณฑิตทุกสถาบันนำไปใช้ในการทำงานคือรายวิชาการใช้

ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และปรัชญาและศาสนาไปใช้ในการทำงาน โดยรายวิชาการใช้ภาษาไทย เป็นรายวิชาที่บัณฑิตนำไปใช้ในการทำงานในระดับมากทุกสถาบัน (ตารางที่ 31)

2.2 กลุ่มรายวิชาพื้นฐานทางด้านสังคมศาสตร์

บัณฑิตส่วนใหญ่นำความรู้ที่ได้รับจากกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ไปใช้ในการทำงาน โดยบัณฑิตจำนวนสูงสุดคือ 206 คน (94.93%) นำรายวิชาการปกครองและการเมืองไทยไปใช้ในการทำงาน จำนวนรองลงมาคือ 202 คน (93.09%) นำรายวิชาจิตวิทยาเบื้องต้นไปใช้ในการทำงาน เมื่อพิจารณาระดับการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานพบว่า บัณฑิตนำความรู้จากรายวิชาส่วนใหญ่ในกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ไปใช้ในการทำงานในระดับปานกลาง รายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานสูงสุดคือรายวิชาจิตวิทยาเบื้องต้น ($\bar{X}=3.29$) เมื่อจำแนกตามสถาบัน พบว่า บัณฑิตจำนวนสูงสุดจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยธรรมศานต์นำรายวิชาการปกครองและการเมืองไทยไปใช้ในการทำงาน บัณฑิตจำนวนสูงสุดจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยรามคำแหงนำรายวิชาจิตวิทยาเบื้องต้นไปใช้ในการทำงาน สำหรับบัณฑิตจำนวนสูงสุดของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนำรายวิชาความรู้เบื้องต้นทางกฎหมายไปใช้ในการทำงาน ในขณะที่บัณฑิตจำนวนสูงสุดจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒนำรายวิชาสังคมและวัฒนธรรมไปใช้ในการทำงาน โดยรายวิชาจิตวิทยาเบื้องต้นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของการนำไปใช้แทบทุกสถาบัน ยกเว้นบัณฑิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่นำรายวิชาสังคมและวัฒนธรรมและกิจกรรมพลศึกษาไปใช้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ตารางที่ 32)

2.3 กลุ่มรายวิชาพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์

บัณฑิตส่วนใหญ่นำความรู้ที่ได้รับจากกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการทำงาน โดยบัณฑิตจำนวนสูงสุด คือ 207 คน (95.39%) นำรายวิชาคอมพิวเตอร์เบื้องต้นไปใช้ในการทำงาน จำนวนรองลงมา คือ 205 คน (94.47%) นำรายวิชาคณิตศาสตร์ขั้นต้นไปใช้ในการทำงาน เมื่อพิจารณาระดับการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานพบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่นำความรู้จากกลุ่มรายวิชาวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการทำงานในระดับน้อย รายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานสูงสุดคือรายวิชาคอมพิวเตอร์เบื้องต้น ($\bar{X}=4.01$) เมื่อจำแนกตามสถาบันพบว่า บัณฑิตทุกสถาบันนำรายวิชาคอมพิวเตอร์เบื้องต้นไปใช้ในการทำงาน โดยบัณฑิตทุกคนจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒศึกษารายวิชาคอมพิวเตอร์เบื้องต้น และเป็นรายวิชาที่บัณฑิตนำไปใช้ในการทำงานระดับมากทุกสถาบัน (ตารางที่ 33)

2.4 กลุ่มรายวิชาพื้นฐานทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

บัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่นำกลุ่มวิชาพื้นฐานทางด้านบรรณารักษศาสตร์ไปใช้ในการทำงานพบว่าบัณฑิตส่วนใหญ่คือ 215 คน (99.08%) นำรายวิชาบรรณารักษศาสตร์เบื้องต้นไปใช้ในการทำงาน จำนวนรองลงมาคือ 206 คน (94.93%) นำรายวิชาห้องสมุดกับสังคมไปใช้ในการทำงาน (ตารางที่ 34) ในขณะที่มหาบัณฑิตส่วนใหญ่ จำนวน 77 คน (61.11%) นำรายวิชาการศึกษามหาบัณฑิตไปใช้ในการทำงาน และ จำนวนรองลงมาคือ 65 คน (51.59%) นำรายวิชาบรรณารักษศาสตร์เปรียบเทียบไปใช้ในการทำงาน (ตารางที่ 38)

เมื่อพิจารณาระดับการนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในการทำงาน พบว่า บัณฑิตนำความรู้จากรายวิชาส่วนใหญ่ไปใช้ในการทำงานในระดับปานกลางและระดับน้อย รายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือรายวิชาการใช้ห้องสมุด ($\bar{X}=3.74$) ในขณะที่มหาบัณฑิตส่วนใหญ่นำความรู้จากกลุ่มวิชาพื้นฐานทางด้านบรรณารักษศาสตร์ไปใช้ในการทำงานในระดับปานกลาง รายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือมิติทางบรรณารักษศาสตร์ ($\bar{X}=4.00$)

เมื่อจำแนกตามสถาบันพบว่า บัณฑิตทุกสถาบันนำวิชาบรรณารักษศาสตร์เบื้องต้นไปใช้ในการทำงาน แต่รายวิชาการใช้ห้องสมุดเป็นรายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานของทุกสถาบัน ในขณะที่มหาบัณฑิตส่วนใหญ่แทบทุกสถาบันนำรายวิชาการศึกษามหาบัณฑิตไปใช้ในการทำงาน และเป็นรายวิชาที่นำไปใช้ในการทำงานในระดับปานกลางแทบทุกสถาบัน ยกเว้นมหาบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยขอนแก่นและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่นำไปใช้ในระดั้มาก

2.5 กลุ่มรายวิชาบริหาร

บัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่นำความรู้ในกลุ่มรายวิชาบริหารไปใช้ในการทำงาน บัณฑิตทุกคน (100.00%) นำรายวิชาการบริหารและการดำเนินงานห้องสมุดไปใช้ในการทำงาน จำนวนรองลงมาคือ 191 คน (88.02%) นำรายวิชาการบริหารสำนักงานไปใช้ในการทำงาน (ตารางที่ 35) ในขณะที่มหาบัณฑิตจำนวนสูงสุดคือ 124 คน (98.41%) นำรายวิชาการบริหารห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศชั้นสูงไปใช้ในการทำงาน จำนวนรองลงมาคือ 83 คน (65.87%) นำรายวิชาอาคารห้องสมุดและครุภัณฑ์ไปใช้ในการทำงาน (ตารางที่ 44)

เมื่อพิจารณาระดับการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานพบว่า บัณฑิตนำความรู้ไปใช้ในการทำงานในระดับปานกลาง รายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานสูงสุด คือรายวิชาการบริหารสำนักงาน ($\bar{X}=3.24$) ในขณะที่มหาบัณฑิตนำความรู้ไปใช้ในการทำงานใน

ระดับปานกลาง รายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือรายวิชาการบริหารห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ
ชั้นสูง ($\bar{X}=3.48$)

เมื่อจำแนกตามสถาบัน พบว่า บัณฑิตทุกคนจากทุกสถาบันนำรายวิชาการบริหารและการดำเนินงานห้องสมุดไปใช้ในการทำงาน โดยรายวิชาการบริหารสำนักงาน เป็นรายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของการไปใช้ในการทำงานแทบทุกสถาบัน ยกเว้นบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่นำรายวิชาการประชาสัมพันธ์ห้องสมุดไปใช้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในขณะที่นิสิตส่วนใหญ่จากทุกสถาบันนำรายวิชาการบริหารห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศชั้นสูงไปใช้ในการทำงาน และเป็นรายวิชาที่ถูกนำไปใช้ในการทำงานในระดับมากแทบทุกสถาบัน ยกเว้นนิสิตจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่นำไปใช้ในระดับปานกลาง

2.6 กลุ่มรายวิชาการ

บัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่นำความรู้จากกลุ่มรายวิชาการไปใช้ในการทำงาน บัณฑิตจำนวนสูงสุด จำนวน 209 คน(96.31%) นำรายวิชาการสารนิเทศไปใช้ในการทำงาน จำนวนรองลงมาคือ 207 คน (95.39%) นำรายวิชาการผู้อ่านไปใช้ในการทำงาน (ตารางที่ 36) สำหรับมหาบัณฑิตจำนวนสูงสุด คือ 88 คน (65.87%) นำรายวิชาทักษะการสื่อสารสำหรับบรรณารักษ์ไปใช้ในการทำงาน จำนวนรองลงมาคือ 73 คน (21.43%) นำรายวิชาการสารนิเทศไปใช้ในการทำงาน (ตารางที่ 46)

เมื่อพิจารณาระดับการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานพบว่า บัณฑิตนำความรู้ไปใช้ในการทำงานในระดับน้อย รายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือบริการสารนิเทศ ($\bar{X}=3.66$) ในขณะที่มหาบัณฑิตนำความรู้ไปใช้ในการทำงานในระดับมาก รายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือรายวิชาทักษะการสื่อสารสำหรับบรรณารักษ์ ($\bar{X}=4.57$)

เมื่อจำแนกตามสถาบัน พบว่า บัณฑิตจำนวนสูงสุดแทบทุกสถาบัน นำรายวิชาการสารนิเทศ หรือรายวิชาการผู้อ่านไปใช้ในการทำงาน และรายวิชาการสารนิเทศ เป็นรายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของการนำไปใช้ในการทำงานของแทบทุกสถาบัน ยกเว้นบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่นำรายวิชาการบริการผู้อ่านไปใช้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สำหรับมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ของทุกสถาบันนำรายวิชาการสารนิเทศไปใช้ในการทำงาน โดยนำไปใช้ในการทำงานในระดับมากแทบทุกสถาบัน ยกเว้นมหาบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่นำไปใช้ในระดับมากที่สุด

จากผลการวิจัย พบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่ได้นำความรู้ในรายวิชาการสารนิเทศ มาใช้ในการทำงาน (96.31%) ดังนั้น จากข้อสมมติฐาน ข้อ 2 ที่ตั้งว่า บัณฑิตส่วนใหญ่ นำความรู้ด้านบริการสารนิเทศมาใช้ในการทำงาน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก บัณฑิตจำนวน 26 คน (11.98%) รับผิดชอบงานทางด้านบริการ สารนิเทศ ซึ่งเป็นลักษณะงานอันดับรองลงมาที่บัณฑิตรับผิดชอบ (ตารางที่ 26) นอกจากนี้ รายวิชาการสารนิเทศ เป็นรายวิชาที่บัณฑิตและมหาบัณฑิตสามารถนำไปประยุกต์ในการ ทำงานได้หลากหลาย โดยไม่จำเป็นที่บัณฑิตและมหาบัณฑิตต้องประกอบอาชีพบรรณารักษ์ เช่น รายวิชาการสารนิเทศ บัณฑิตสามารถนำไปประยุกต์กับการทำงานอื่น ๆ ได้ เช่น อาชีพ ค้าขาย เลขานุการ พนักงานส่งเสริมการขาย เป็นต้น ดังนั้น จึงทำให้บัณฑิตจำนวนมากที่สุด นำรายวิชาการสารนิเทศไปใช้ในการทำงาน และมีค่าเฉลี่ยการนำไปใช้สูงสุด

2.7 กลุ่มรายวิชาเทคนิค

บัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ นำความรู้จากกลุ่มรายวิชาเทคนิคไปใช้ในการ ทำงาน พบว่า บัณฑิตทุกคน (100.00%) นำรายวิชาการทำบัตรรายการหนังสือไปใช้ในการ ทำงาน จำนวนรองลงมา คือ 216 คน (99.54%) นำรายวิชาการวิเคราะห์เลขหมู่หนังสือไปใช้ ในการทำงาน (ตารางที่ 37) และมหาบัณฑิตทุกคน (100.00%) นำรายวิชาการทำบัตรราย การและการจัดหมู่ชั้นสูงไปใช้ในการทำงาน จำนวนรองลงมาคือ 102 คน (80.95%) นำราย วิชาตรรกะและสาระสังเขปไปใช้ในการทำงาน (ตารางที่ 42)

เมื่อพิจารณาระดับการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานพบว่า บัณฑิตนำความรู้ไปใช้ใน การทำงานในระดับปานกลาง รายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการวิเคราะห์เลขหมู่หนังสือ ($\bar{X}=3.10$) และรายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ รายวิชาการวิจารณ์หนังสือ ($\bar{X}=1.85$) ในขณะที่ มหาบัณฑิตนำความรู้ไปใช้ในการทำงานในระดับมาก รายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการ วิเคราะห์เรื่อง ($\bar{X}=4.03$)

เมื่อพิจารณาจำแนกตามสถาบัน พบว่า บัณฑิตจากทุกสถาบันนำรายวิชาการทำบัตร รายการหนังสือไปใช้ในการทำงาน และรายวิชาการวิเคราะห์เลขหมู่หนังสือเป็นรายวิชาที่ บัณฑิตนำไปใช้ในการทำงานในระดับปานกลางแทบทุกสถาบัน ยกเว้นบัณฑิตจาก มหาวิทยาลัยรามคำแหงที่นำไปใช้ในระดับมาก ในขณะที่มหาบัณฑิตจากทุกสถาบัน นำราย วิชาการทำบัตรรายการและการจัดหมู่ชั้นสูงไปใช้ในการทำงาน และรายวิชาการวิเคราะห์ เรื่องเป็นรายวิชาที่ถูกนำไปใช้ในการทำงานในระดับมากทุกสถาบัน

2.8 กลุ่มรายวิชาการวิจัย

บัณฑิตส่วนใหญ่นำความรู้จากกลุ่มรายวิชาการวิจัยไปใช้ในการทำงาน บัณฑิตจำนวนสูงสุดคือ 189 คน (87.10%) นำรายวิชาการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ไปใช้ในการทำงาน จำนวน 77 คน (35.48%) นำรายวิชาการศึกษาศาสตร์ไปใช้ในการทำงาน (ตารางที่ 38) สำหรับมหาบัณฑิตทุกคน (100.00%) นำรายวิชาการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ไปใช้ในการทำงาน จำนวนรองลงมา คือ 72 คน (57.14%) นำรายวิชาสถิติสำหรับบรรณารักษ์ไปใช้ในการทำงาน (ตารางที่ 45)

เมื่อพิจารณาระดับการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานพบว่า บัณฑิตนำความรู้ไปใช้ในการทำงานในระดับน้อย รายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ $\bar{X}=1.91$) ในขณะที่มหาบัณฑิตนำความรู้ไปใช้ในการทำงานในระดับมากและระดับปานกลาง รายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือรายวิชาการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ และสถิติสำหรับบรรณารักษ์ ($\bar{X}=3.80$)

เมื่อพิจารณาจำแนกตามสถาบัน พบว่า บัณฑิตจำนวนมากที่สุดของทุกสถาบัน นำรายวิชาการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ไปใช้ในการทำงาน โดยนำรายวิชาในกลุ่มวิชาการวิจัยไปใช้ในระดับน้อยทั้ง 2 วิชา ยกเว้นบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่นำไปใช้ในระดับน้อยที่สุด สำหรับมหาบัณฑิตทุกคนจากทุกสถาบัน นำรายวิชาการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ไปใช้ในการทำงาน และเป็นรายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของการนำไปใช้แทบทุกสถาบัน ยกเว้นมหาบัณฑิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่นำรายวิชาประสบการณ์ห้องสมุดไปใช้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

2.9 กลุ่มรายวิชาแหล่งสารสนเทศและทรัพยากรสารสนเทศ

บัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่นำความรู้ด้านกลุ่มรายวิชาแหล่งสารสนเทศและทรัพยากรสารสนเทศไปใช้ในการทำงาน บัณฑิตจำนวนสูงสุด คือ 203 คน (93.55%) นำรายวิชาวารสารและสิ่งพิมพ์ต่อเนื่องไปใช้ในการทำงาน จำนวนรองลงมาคือ 200 คน (92.17%) นำรายวิชาแหล่งสารสนเทศและบริการสารสนเทศไปใช้ในการทำงาน (ตารางที่ 39) และมหาบัณฑิตจำนวนสูงสุด จำนวน 101 คน (80.16%) นำรายวิชาสิ่งพิมพ์รัฐบาลไปใช้ในการทำงาน จำนวนรองลงมา คือ 91 คน (72.22%) นำรายวิชาหนังสือหายากและหนังสือตัวเขียนไปใช้ในการทำงาน (ตารางที่ 43)

เมื่อพิจารณาระดับการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานพบว่า บัณฑิตนำความรู้ไปใช้ในการทำงานในระดับปานกลางและระดับน้อย รายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ รายวิชาแหล่ง

สารนิเทศและบริการสารนิเทศ ($\bar{X}=3.27$) มหาวิทยาลัยนำความรู้ไปใช้ในการทำงานในระดับปานกลาง รายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือรายวิชาวารสารและสิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง ($\bar{X}=3.48$)

เมื่อพิจารณาจำแนกตามสถาบัน พบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่จากทุกสถาบันนำรายวิชาแหล่งสารนิเทศและบริการสารนิเทศไปใช้ในการทำงาน โดยเป็นรายวิชาที่บัณฑิตแทบทุกสถาบันนำไปใช้ในการทำงานในระดับปานกลาง ยกเว้นบัณฑิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่นำไปใช้ในระดับมาก ในขณะที่มหาบัณฑิตส่วนใหญ่จากทุกสถาบันนำรายวิชาวารสารและสิ่งพิมพ์ต่อเนื่องไปใช้ในการทำงาน และนำไปใช้ในการทำงานในระดับมาก แทบทุกสถาบัน ยกเว้นมหาบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่นำไปใช้ในระดับปานกลาง

2.10 กลุ่มรายวิชาสารนิเทศศาสตร์และเทคโนโลยีสารนิเทศ

บัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่นำความรู้จากกลุ่มรายวิชาสารนิเทศศาสตร์และเทคโนโลยีสารนิเทศไปใช้ในการทำงาน โดยบัณฑิตจำนวนสูงสุด คือ 206 คน (94.93%) นำรายวิชาเทคโนโลยีสำหรับห้องสมุดไปใช้ในการทำงาน จำนวนรองลงมาคือ 205 คน (94.47%) นำรายวิชาสารนิเทศเบื้องต้นไปใช้ในการทำงาน (ตารางที่ 40) ในขณะที่มหาบัณฑิตจำนวนสูงสุดคือ 124 คน (98.41%) นำรายวิชาสารนิเทศศาสตร์เบื้องต้นไปใช้ในการทำงาน จำนวนรองลงมา คือ 121 คน (96.03%) นำรายวิชาเทคโนโลยีสารนิเทศไปใช้ในการทำงาน (ตารางที่ 47)

เมื่อพิจารณาระดับการนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในการทำงานพบว่า บัณฑิตนำความรู้ไปใช้ในการทำงานในระดับปานกลาง รายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ รายวิชาระบบจัดเก็บสารนิเทศ ($\bar{X}=3.46$) ในขณะที่มหาบัณฑิตนำความรู้ไปใช้ในการทำงานในระดับมาก รายวิชาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือรายวิชาการจัดเก็บและค้นคืนสารนิเทศ ($\bar{X}=4.27$)

เมื่อพิจารณาจำแนกตามสถาบัน พบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่ของทุกสถาบันนำรายวิชาสารนิเทศศาสตร์เบื้องต้นไปใช้ในการทำงาน และรายวิชาระบบจัดเก็บสารนิเทศเป็นรายวิชาที่ถูกนำไปใช้ในการทำงานในระดับมากแทบทุกสถาบัน ยกเว้นบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่นำไปใช้ในระดับปานกลาง ในขณะที่มหาบัณฑิตทุกคนแทบทุกสถาบันนำรายวิชาสารนิเทศศาสตร์เบื้องต้นไปใช้ในการทำงาน และรายวิชาการจัดเก็บและค้นคืนสารนิเทศเป็นรายวิชาที่ถูกนำไปใช้ในการทำงานในระดับมากแทบทุกสถาบัน ยกเว้นมหาบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่นำไปใช้ในระดับมากที่สุด

จากผลการวิจัย พบว่า มหاسبถิตส่วนใหญ่ได้นำความรู้ในรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการทำงาน (96.83%) ดังนั้น จากข้อสมมติฐาน ข้อ 2 ที่ตั้งว่า มหاسبถิตส่วนใหญ่นำความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการทำงาน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ถึงแม้ว่า รายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศจะไม่ใช่รายวิชาที่มหاسبถิตจำนวนสูงสุดนำไปใช้ในการทำงานก็ตาม ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานในปัจจุบัน หน่วยงานต่าง ๆ ได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นอุปกรณ์ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงานให้มากขึ้น ทำให้บัณฑิตและมหاسبถิตสามารถนำรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศไปประยุกต์ในการทำงานได้หลากหลาย ทั้งมหاسبถิตที่ประกอบอาชีพบรรณารักษ์ และไม่ประกอบอาชีพบรรณารักษ์ ส่งผลให้รายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นรายวิชาที่มหاسبถิตส่วนใหญ่นำมาใช้ในการทำงาน

3. ปัญหาในการทำงาน

เมื่อพิจารณาปัญหาในการทำงานของบัณฑิตและมหاسبถิตพบว่า ปัญหาที่บัณฑิตจำนวนสูงสุดคือ 199 คน (91.71%) ครอบคลุมคือ ปัญหาด้านภาษาต่างประเทศไม่ดีพอ ปัญหาที่บัณฑิตจำนวนรองลงมาคือ 184 คน (84.79%) ครอบคลุมคือ ปัญหาด้านการขาดทักษะเกี่ยวกับการทำงานกับคอมพิวเตอร์ และปัญหาที่บัณฑิตจำนวนน้อยที่สุด คือ 150 คน (69.12%) ครอบคลุมคือปัญหาด้านการขาดทักษะเกี่ยวกับการจัดหมู่หรือทำรายการ และการไม่สามารถวิเคราะห์ความต้องการของผู้ใช้ได้ เท่ากัน สำหรับปัญหาที่มหاسبถิตจำนวนสูงสุด คือ 115 คน (91.27%) ครอบคลุมคือ ปัญหาด้านปัญหาความรู้ด้านภาษาต่างประเทศไม่ดีพอ ปัญหาที่มหاسبถิตจำนวนรองลงมา คือ 114 คน (90.48%) ครอบคลุมคือปัญหาด้านการขาดความรู้ในการจัดการระบบ มหاسبถิตจำนวนน้อยที่สุด คือ 1 คน (0.79%) ครอบคลุมปัญหาอื่น ๆ คือความไม่ชัดเจนของผู้บริหารต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ (ตารางที่ 48-49)

เมื่อพิจารณาระดับปัญหาในการทำงานพบว่า บัณฑิตและมหاسبถิตประสบปัญหาต่าง ๆ ในระดับปานกลาง โดยปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่บัณฑิตประสบคือ ปัญหาความรู้ด้านภาษาต่างประเทศไม่ดีพอ ($\bar{X}=3.47$) ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ ปัญหาการขาดทักษะการทำงานกับคอมพิวเตอร์ ($\bar{X}=2.93$) ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ปัญหาการไม่สามารถวิเคราะห์ความต้องการของผู้ใช้ได้ ($\bar{X}=1.98$) ในขณะที่ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่มหاسبถิตประสบคือ ปัญหาความรู้ด้านความไม่ชัดเจนของผู้บริหารต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ ($\bar{X}=4.00$) ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ ปัญหาปริมาณงานที่ได้รับมอบหมายมีมากเกินไป

($\bar{X}=3.39$) ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ปัญหาการไม่สามารถวิเคราะห์ความต้องการของผู้ใช้ ได้ ($\bar{X}=2.05$)

จากผลการวิจัย พบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่ประสบปัญหาในด้านการขาดทักษะในการสืบค้นข้อมูล (83.87%) และมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านการขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการระบบ (90.48%) ดังนั้น จากข้อสมมติฐาน ข้อ 2 ที่ตั้งว่า บัณฑิตประสบปัญหาในด้านการขาดทักษะในการสืบค้นข้อมูล ส่วนมหาบัณฑิตประสบปัญหาด้านการขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการระบบ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ถึงแม้ว่าบัณฑิตและมหาบัณฑิตจะประสบปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาอันดับรองลงมาก็ตาม เพราะทั้งบัณฑิต (91.71%) และมหาบัณฑิตจำนวนมากที่สุด (91.27%) ต่างประสบปัญหาความรู้ด้านภาษาต่างประเทศไม่เพียงพอ นอกจากนี้ทั้งบัณฑิตและมหาบัณฑิตต่างประสบปัญหาความรู้ด้านภาษาต่างประเทศไม่เพียงพอโดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.47$, $\bar{X}=3.30$ ตามลำดับ)

ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดในด้านหน้าที่ความรับผิดชอบของบัณฑิตและมหาบัณฑิต จากผลการวิจัยที่ว่าบัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่รับผิดชอบงานเกี่ยวกับการวิเคราะห์เลขหมู่และทำรายการ โดยมีบัณฑิตที่รับผิดชอบงานเกี่ยวกับการสืบค้นข้อมูลเพียง 19 คน ดังนั้นปัญหาด้านการทักษะในการสืบค้นข้อมูลจึงเป็นปัญหาที่บัณฑิตและมหาบัณฑิตประสบจึงมีจำนวนน้อย นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าบัณฑิตส่วนใหญ่จำนวน 185 คน (85.25%) นำรายวิชากระบวนการสืบค้นสารนิเทศมาใช้ในการทำงาน ดังนั้น บัณฑิตส่วนใหญ่จึงมีความรู้เกี่ยวกับการสืบค้นข้อมูล ทำให้สามารถสืบค้นข้อมูลได้ จึงประสบปัญหาดังกล่าวค่อนข้างน้อย ในขณะที่มหาบัณฑิตประสบปัญหาการขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการระบบค่อนข้างน้อย เนื่องจากมหาบัณฑิตทำงานที่รับผิดชอบในด้านบริหารค่อนข้างน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมหาบัณฑิตที่ตอบแบบสอบถามเป็นมหาบัณฑิตที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา ดังนั้นจึงไม่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานบริหาร จึงส่งผลให้ปัญหาการขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการระบบน้อยไปด้วย เพราะทั้งตัวบัณฑิตและมหาบัณฑิตไม่ได้รับมอบหมายที่ต้องมีภาระหน้าที่ที่จะประสบปัญหาในด้านนั้น ๆ ในขณะที่ปัญหาความรู้ด้านภาษาต่างประเทศไม่เพียงพอนี้ เป็นปัญหาพื้นฐานที่บัณฑิตไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใด รับผิดชอบหน้าที่ใดจะต้องประสบ เพราะในปัจจุบันภาษาต่างประเทศเป็นภาษาสากลที่ใช้กันแพร่หลายทุกหน่วยงาน ดังนั้นจึงส่งผลให้ปัญหาความรู้ด้านภาษาต่างประเทศไม่เพียงพอนี้จึงเป็นปัญหาที่บัณฑิตประสบมากที่สุด

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าว สรุปได้ว่า บัณฑิตและมหาบัณฑิตประสบปัญหาความรู้ด้านภาษาต่างประเทศไม่เพียงพอมากกว่าปัญหาด้านอื่น ๆ ซึ่งผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับผล

การวิจัยของทัศนีย์ ทองศิริ (2520) และลำปาง แม่นมาตย์, มาลี กาบมาลา และสุนันสริน หวังสุนทรชัย (2542), ซึ่งพบว่าบัณฑิตหรือมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านการนำความรู้บรรณารักษศาสตร์ไปใช้ในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นงานพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด งานวิเคราะห์และทำรายการ หรืองานบริการก็ตาม

ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะงานวิจัยดังกล่าว เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเฉพาะสถาบันใด สถาบันหนึ่ง และระดับการศึกษาระดับใดระดับหนึ่งเท่านั้น อีกทั้งประชากรที่ศึกษาก็เป็นประชากรในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงทำให้ผลการวิจัยแตกต่างกันไป

ข้อจำกัดในการวิจัย

1. ประชากรจากการวิจัยในครั้งนี้ เป็นประชากรที่มีการเคลื่อนไหว ที่อยู่ที่รวบรวมได้ ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่ที่บ้าน หรือที่หอพัก เช่น บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ให้รายละเอียดที่อยู่เป็นหอพักเป็นส่วนใหญ่ ทำให้บางครั้งจัดส่งแบบสอบถามไปแล้ว แต่ไม่มีผู้รับตามที่อยู่ที่ได้รับมา เนื่องจากปัจจุบันบัณฑิตได้มีการเปลี่ยนแปลงที่อยู่ ทำให้ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาค่อนข้างน้อย

2. ในกรณีที่ชื่อรายวิชาที่ใช้ในหลักสูตรของสถาบันต่าง ๆ มีชื่อแตกต่างกัน ผู้วิจัยได้เลือกชื่อที่สถาบันส่วนใหญ่กำหนดให้ใช้ ดังนั้น จึงอาจทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามเกิดความสับสน นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามบางท่าน เกิดความสับสนกับรายวิชาที่ปรากฏ เช่น รายวิชาดังกล่าว ไม่ได้เปิดสอนในหลักสูตรที่ได้รับการศึกษา แต่ ผู้ตอบแบบสอบถามได้ทำเครื่องหมายลงในรายวิชาดังกล่าว ดังนั้น เมื่อนำข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้รับอาจเกิดการเบี่ยงเบนได้

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาเรื่อง สถานภาพการทำงานของบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ปีการศึกษา 2535-2539 นี้ จะเป็นประโยชน์ต่อสถาบันที่ผลิตบัณฑิตและมหาบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ในการที่จะนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไปในอนาคต ซึ่งข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยในครั้งนี้ สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตร

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า บัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ประสบปัญหาความรู้ด้านภาษาต่างประเทศไม่ดีพอ ภาควิชาอาจพิจารณาปรับเนื้อหาวิชาทางด้านภาษาให้

มากขึ้นจากการเรียนในกลุ่มวิชาพื้นฐานทางมนุษยศาสตร์ ทั้งนี้เนื่องจากบัณฑิตและมหาบัณฑิตทางด้านศิลปศาสตร์ อักษรศาสตร์ หรือมนุษยศาสตร์ ถูกคาดหวังจากหน่วยงานต่าง ๆ ว่าเป็นผู้ที่มีพื้นความรู้ทางด้านภาษาค่อนข้างดี นอกจากนี้ พบว่า บัณฑิตส่วนหนึ่งได้ทำงานที่มีลักษณะงานเกี่ยวกับการแปลเอกสาร การจัดทำบันทึกรายงานประชุม ดังนั้นสถาบันการศึกษาอาจพิจารณาเสริมด้านทักษะการใช้ภาษา เพื่อให้บัณฑิตและมหาบัณฑิตมีความสามารถในการทำงานมากขึ้น

1.2 ผลการวิจัยพบว่า บัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ประสบปัญหาเกี่ยวกับทักษะในด้านการใช้คอมพิวเตอร์ และการสืบค้นฐานข้อมูล สถาบันการศึกษาจึงควรเพิ่มเติมทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์ และการสืบค้นฐานข้อมูล โดยพิจารณาให้นิสิต นักศึกษาได้มีชั่วโมงในการฝึกปฏิบัติอย่างเพียงพอ เพื่อให้บัณฑิตและมหาบัณฑิตเกิดความชำนาญในการทำงานดังกล่าว

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนการสอนทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

2.1 จากผลการศึกษาพบว่า บัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนหนึ่งได้เข้าไปทำงานในอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ใช่อาชีพบรรณารักษ์ ดังนั้นภาควิชาอาจพิจารณาจัดส่งนิสิต นักศึกษาไปฝึกงานในหน่วยงานอื่น ๆ ที่หลากหลายขึ้น มากกว่าการส่งนิสิต นักศึกษาไปฝึกงานจากห้องสมุดเพียงอย่างเดียว โดยอาจพิจารณาจัดส่งนิสิต นักศึกษาไปฝึกงานศูนย์สารนิเทศในลักษณะอื่น ๆ หรือหน่วยงานอื่น ตามความถนัดและความสนใจของนิสิต นักศึกษา โดยสถาบันการศึกษาอาจพิจารณาจัดส่งลักษณะของงานที่ต้องการให้หน่วยงานภายนอกได้มอบหมายให้นิสิตนักศึกษปฏิบัติได้ เพื่อไม่ให้นิสิตนักศึกษาไปฝึกงานทางด้านอื่นที่ไม่ได้ใช้ความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

แนวทางการวิจัยในอนาคต

1. ควรมีการศึกษาลักษณะภาพการทำงานของบัณฑิตและมหาบัณฑิตต่อเนื่องไปในอนาคต เพื่อจะได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงตลาดแรงงานทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ สถาบันการศึกษาจะได้ปรับปรุงหลักสูตรเนื้อหาให้ทันกับความต้องการของสังคมได้อย่างรวดเร็ว

2. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะบัณฑิตและมหาบัณฑิตจากสถาบันที่มีการเปิดสอนทั้งระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ที่สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2535-2539 ดังนั้น

จึงควรมีการศึกษาสถานภาพการทำงานของบัณฑิตของสถาบันอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น สถาบัน
การศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย